

Peníze nerostou na stromech

V minulých podkapitolách jsme si řekli, jak výrobky a služby vznikají, k čemu je využíváme, i to, jak vzniká jejich cena. Víme, že k tomu, abychom mohli něco koupit, potřebujeme peníze.

Kde lidé získávají prostředky k nákupu zboží a služeb?
Jak můžeme získat peníze a majetek? (Zopakuj si legální i nelegální způsoby.)

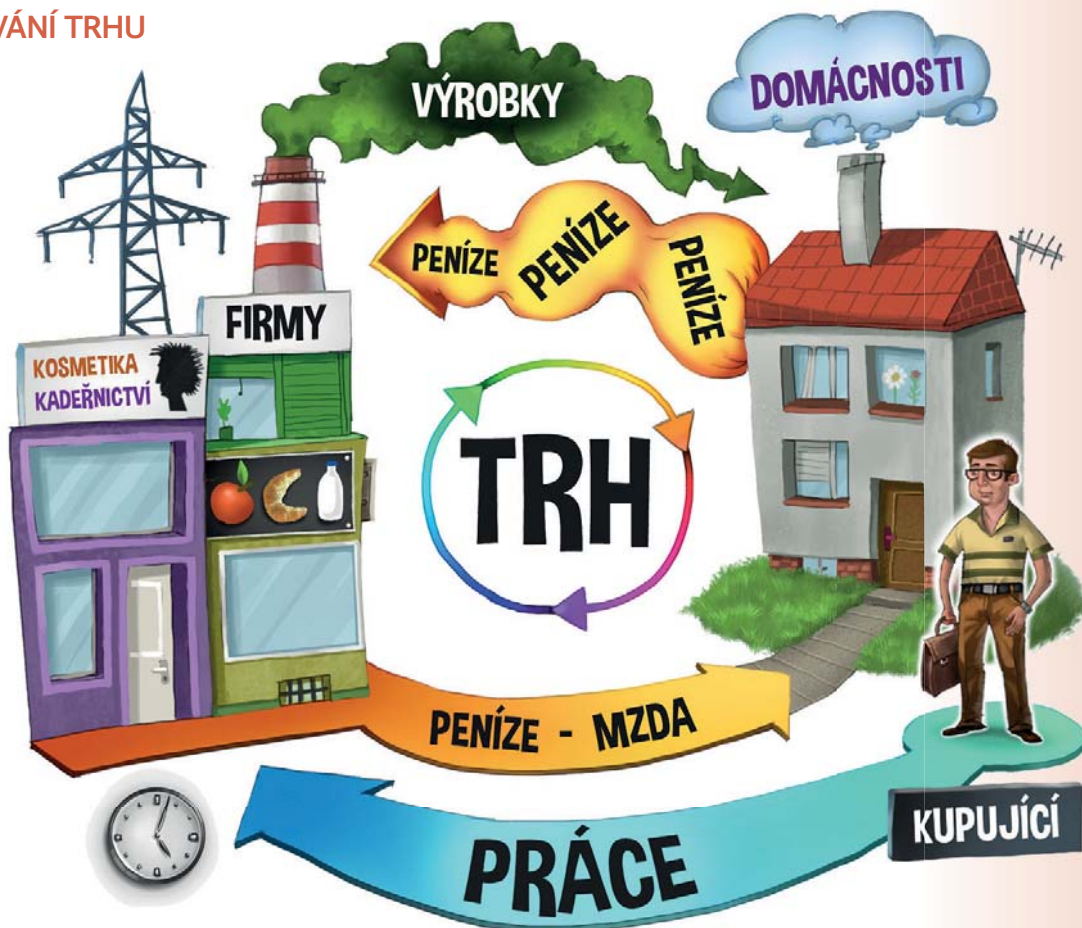

Od kolika let se můžeš stát zaměstnancem?

Napadnou tě nějaké věci, které si nemůže koupit nikdo, ani nejbohatší člověk na Zemi?

Hlavním zdrojem příjmů lidí je práce. Jak ale dojde k tomu, že někdo práci získá? Nejen zboží a služby se prodávají a nakupují na trhu. Také práce je předmětem obchodu. Firmy a instituce potřebují zaměstnance, a tak jim nabízejí práci. Na druhé straně řada lidí potřebuje najít práci a hledá, kdo by je zaměstnal. Nemáme tedy pouze trh zboží a služeb, ale také **trh práce**.

FUNGOVÁNÍ TRHU

Členové domácnosti na trhu nakupují zboží a služby, které potřebují ke svému životu, a zároveň zde nabízejí svoji práci, aby si vydělali peníze potřebné k nákupům.

Společnosti či různé podniky nabízejí na trhu své zboží a služby za účelem dosažení zisku. Na trhu naopak hledají vše, co potřebují ke svému provozu, tedy zaměstnance, ale také suroviny pro výrobu (například stroje, materiál).

Najdi, ze kterých slov je odvozeno slovo ekonomie a co tato slova znamenají.

Zjisti, jaký je rozdíl mezi pojmy ekonomie a ekonomika.

Zamysli se nad tím, jakou roli na trhu zaujímá stát.

To, jak fungují různé druhy trhů, jak probíhá dělba práce, rozdělování, směna a spotřeba zboží, ale také jak se zboží vyrábí a jak se určuje jeho cena, zkoumá věda, která se nazývá **ekonomie**.

Představte si, že chcete založit nějaký podnik.

- Připravte si ve skupinách svůj podnikatelský plán a představte jej ostatním.
- Přemýšlejte hlavně o tomto:

1. Co a kolik

2. Jakým způsobem } budete vyrábět?

3. Pro koho

- Zkuste také vymyslet, jakou formu reklamy byste pro svůj produkt zvolili.
- Vytvořte plakát, který bude váš výrobek propagovat.

SK tomu, abychom mohli uspokojovat své potřeby, je nutné mít peníze, za které si pořídíme různé statky. Peníze nejčastěji získáváme prací. Proto nemáme pouze trh, na kterém se kupují zboží a služby, ale také trh práce, kde společnosti hledají zaměstnance a lidé (členové domácností) hledají své zaměstnavatele. Všem, o čem jsme se v rámci kapitoly Hospodaření učili, se věnuje věda, která se nazývá **ekonomie**.

Ústavní zákony

Jak tvrdil už Aristoteles, člověk je od přírody bytost společenská. Aby spolu lidé dobře vycházeli, vytvářejí si pravidla, kterými se řídí – to platí v rodině, ve třídě, ve tvé obci i v celé společnosti. Některá z těchto pravidel jsou přitom důležitější než jiná. V této kapitole poznáš nejvýznamnější pravidla, která platí v České republice.

Ústavní zákony jsou zákony, které obsahují nejzákladnější pravidla fungování státu a také nejzákladnější pravidla chování jeho obyvatel. Žádné zákony, vládní nařízení, vyhlášky ministerstev ani žádné jiné právní předpisy nesmějí být s ústavními zákony v rozporu.

V České republice platí celá řada ústavních zákonů. Všechny společně bývají označovány jako „**ústava**“ nebo „**ústavní pořádek**“. Mezi ty nejdůležitější a nejznámější ústavní zákony patří právě Ústava České republiky, tedy Ústava a Listina základních práv a svobod (tzv. Listina). Základem právního řádu naší země je Ústava ČR.

 Co si myslíš, že obsahují Ústava ČR a Listina? Jaká pravidla chování v nich můžeme najít?

Jak by vypadala společnost, kdyby v ní neplatila žádná pravidla?

Vysvětli rozdíl mezi pojmy občan a obyvatel. Jak se liší práva a povinnosti občanů od práv a povinností obyvatel?

Najdi na internetu alespoň další tři ústavní zákony, které platí v České republice. Čeho se týkají?

V čem spočívá rozdíl mezi ústavním zákonem a „obyčejným“ zákonem?

ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČESKÉ REPUBLIKY

Ústava České republiky byla vyhlášena ve Sbírce zákonů jako ústavní zákon s číslem 1/1993 Sb. a upravuje celou řadu oblastí. Právě podle těchto oblastí je vnitřně dělena na části, kterým se říká „hlavy“.

? Ústava České republiky existuje především proto, aby obyvatele České republiky chránila před různými nebezpečími, jakým je například zneužití státní moci. Za pomoci Ústavy přiřaď správně k jednotlivým číslům hlav jejich název. V textu Ústavy zjisti, co je obsahem každé z hlav. Která hlava a proč je podle tebe nejdůležitější?

S Nejdůležitější a současně nejzákladnější pravidla fungování společnosti a státu v rámci České republiky tvoří ústavní zákony České republiky, které bývají také souhrnně nazývány ústavním pořádkem nebo ústavou. K nejvýznamnějším mezi těmito ústavními zákony patří Ústava České republiky (tzv. Ústava) a Listina základních práv a svobod (tzv. Listina).

Připomeň si, k čemu slouží Sbírka zákonů.

Součástí Ústavy je i Preambule. Vyhledej její znění a vysvětli, k čemu slouží.

V článku č. 1 Ústavy stojí, že Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát. Co uvedená charakteristika znamená?

Závěrečné shrnutí

Pochopení základů, na kterých stojí právní řád České republiky, je nezbytné k tomu, abychom se dokázali správně orientovat v problematice fungování státu. Také bychom měli znát svá práva a povinnosti.

Každý z nás by měl znát následující fakta:

- na vrcholu právního řádu ČR stojí ústavní zákony – žádné jiné právní předpisy s nimi nesmějí být v rozporu,
- nejvýznamnějšími ústavními zákony jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod,
- Poslanecká sněmovna a Senát tvoří společně Parlament České republiky, jejich hlavním úkolem je přijímat zákony a ústavní zákony,
- na dodržování právních předpisů dohlíží a jejich případné porušení napravují soudy – každý má právo se obrátit na soud a žádat ochranu svých práv,
- správou a řízením státu je pověřena moc výkonná – její orgány v čele s vládou mohou vydávat vyhlášky a nařízení,
- Česká republika na základě Listiny a dalších předpisů garantuje svým obyvatelům řadu lidských práv a svobod – každému právu a svobodě odpovídá povinnost druhého toto právo nerušit,
- v České republice platí spolu s českou legislativou i legislativa přijatá na půdě EU,
- politika slouží jako nástroj pro řešení společenských problémů a konfliktů, vedle politických stran se jí mohou účastnit i jednotlivci, stejně jako nepolitická sdružení.

Rozhodni, která z následujících tvrzení jsou pravdivá. Nepravdivá tvrzení uveď na pravou míru.

Ústavní pořádek znamená, že jsou všechny zákony v souladu s Ústavou ČR.

Preambule je zákon, který stanoví, že Česká republika není královstvím.

Ve Sbírce zákonů vycházejí právní předpisy závazné v České republice.

Státní symboly jsou loga a značky státu, které slouží ke zvýšení prodeje suvenýrů turistům.

Poslanecká imunita znamená povinnost poslance pečovat o svoje zdraví.

Do Senátu je možné volit občana staršího 40 let, do Poslanecké sněmovny občana staršího 21 let.

Vyber správnou odpověď (správná je vždy jen jedna odpověď):

1. Do Poslanecké sněmovny se volí na základě volebního systému:
a) poměrného b) většinového c) smíšeného d) spřežkového
2. K hlasování o návrhu zákona je třeba, aby v Poslanecké sněmovně i Senátu byla přítomna alespoň:
a) 1/2 sboru b) 1/3 sboru c) 1/2 v PS a 1/3 v S d) minimálního počtu není třeba
3. Zákonodárnou iniciativu nemá:
a) kraj b) vláda c) senátor d) poslanec
4. Projednaný návrh zákona prezident:
a) může vrátit Poslanecké sněmovně b) nesmí podepsat c) musí podepsat
5. Absolutní většinou v Poslanecké sněmovně se rozumí
a) 81 poslanců b) 3/5 poslanců c) 101 poslanců d) 1/3 poslanců

? Doplně správně schéma soustavy soudů České republiky.

? V následujícím textu najdi tři chybná tvrzení a oprav je.

Prezident je považován za součást moci výkonné, což je pochopitelné, protože je předsedou vlády. Vládu dále tvoří místopředsedové a ministři. Spolu s prezidentem a vládou bývá vedle dalších orgánů do moci výkonné řazeno ještě státní zastupitelství, což je úřad, který má na starosti péči o české občany, kteří žijí v zahraničí. Pro činnost vlády a dalších orgánů jsou nezbytné nařízení a vyhlášky, protože obsahují ústavní pravidla fungování moci výkonné.

? Když se hovoří o lidských právech, téměř vždy se mluví i o lidských svobodách. Jaký je mezi nimi rozdíl?

? Vyzkoušejte si umění politiky. Ve dvojicích si představte, že jste ministři. Jeden/jedna prosazuje, aby se za studium na vysoké škole platilo školné. Tvůj spolužák/spolužačka v lavici naopak chce, aby studium bylo bezplatné. Předseda/předsedkyně vlády vám oběma nařídí, že se nějak musíte dohodnout. Jak se dohodnete, na tom už tolik nezáleží, ale máte na rozhodování značně omezený čas.

? Jak jste uvedený úkol vyřešili? Hledali jste argumenty pro svá řešení? Hledali jste kompromisní návrh, nebo došlo k nějakému „politickému“ či jinému obchodu?

Ohlédnutí

Dříve než se s touto kapitolou rozloučíme, vzpomenete si, co všechno jste se naučili?

1. Na které tři základní moci se dělí státní moc v České republice a jaké jsou jejich úkoly?
2. K čemu člověku slouží lidská práva a svobody?
3. Proč vznikla EU a jak v současnosti ovlivňuje dění v České republice?

